

**राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोगले सम्माननीय राष्ट्रपतिज्यू
समक्ष सातौँ वार्षिक प्रतिवेदन पेश गरेको सम्बन्धी
प्रेस विज्ञप्ति**

सम्माननीय राष्ट्रपति रामचन्द्र पौडेलज्यू समक्ष आयोगका माननीय कार्यवाहक अध्यक्ष जुद्धबहादुर गुरुङज्यूले आयोगले आर्थिक वर्ष २०८१/८२ मा सम्पादन गरेका काम कारवाहीको विवरण सहितको राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोगको सातौँ वार्षिक प्रतिवेदन नेपालको संविधानको धारा २९४ को उपधारा (१) बमोजिम आज मिति २०८२/०६/३० मा राष्ट्रपति कार्यालयमा आयोजित विशेष समारोहमा पेश गर्नुभयो। सो समारोहमा आयोगमा माननीय सदस्यज्यू, आयोग तथा राष्ट्रपति कार्यालयका सचिव र अन्य कर्मचारीहरूको समेत सहभागिता रहेको थियो।

सम्माननीय राष्ट्रपतिज्यूले आयोगको सातौँ वार्षिक प्रतिवेदन ग्रहण गर्नुहुँदै आयोगले आ.व. २०८१/८२ मा सम्पादन गरेका काम कारवाही सम्बन्धी वार्षिक प्रतिवेदन पेश गरेकोमा धन्यवाद दिनु भयो। नेपालको संविधान तथा प्रचलित कानूनको अधीनमा रही आयोगबाट सम्पादन हुँदै आएको कार्यको प्रशंसा गर्नुहुँदै आयोगले आफ्नो भूमिका थप प्रभावकारी बनाउनुपर्ने सुझाव दिनुभयो। प्रतिवेदनमा उल्लेख भएका सुझावहरूको कार्यान्वयनका लागि नेपाल सरकार तथा व्यवस्थापिका संसदको ध्यानाकर्षण गराउने व्यहोरा समेत जानकारी गराउनुभयो।

प्रतिवेदन पेश गर्दै माननीय कार्यवाहक अध्यक्ष जुद्धबहादुर गुरुङज्यूले दिनु भएको संक्षिप्त मन्तव्यमा आयोगको सातौँ वार्षिक प्रतिवेदन पेश गर्ने अवसर उपलब्ध गराउनुभएकोमा सम्माननीय राष्ट्रपतिज्यू प्रति हार्दिक आभार प्रकट गर्नु भयो। माननीय कार्यवाहक अध्यक्षले दिनु भएको संक्षिप्त मन्तव्यमा अन्तर सरकारी वित्तीय हस्तान्तरण र राजस्व बाँडफाँटलाई सन्तुलित, समन्यायिक, पारदर्शी र न्यायोचित बनाउन नेपालको संविधानको धारा २५० र २५१ मा राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोगको व्यवस्था गरिएको, आयोगलाई संविधानका साथै राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग ऐन, २०७४, अन्तर-सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ र राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग नियमावली, २०७६ मा आयोगको काम, कर्तव्य र अधिकार प्रदान गरे अनुरूप आयोगले आफ्नो कार्यजिम्मेवारी पूरा गर्दै वित्तीय सङ्घीयताको संरक्षकीय भूमिका निर्वाह गर्दै आएको जानकारी गराउनु भयो।

माननीय कार्यवाहक अध्यक्षज्यूले सम्माननीय राष्ट्रपतिज्यू समक्ष पेश गर्नुभएको आयोगको सातौँ वार्षिक प्रतिवेदनमा उल्लेख भएका प्रमुख विषयहरू देहाय बमोजिम रहेको छः

१
सहसचिव

१. राजस्व बाँडफाँट

सङ्घीय विभाज्य कोषमा जम्मा भएको मूल्य अभिवृद्धि कर र आन्तरिक उत्पादनबाट उठेको अन्तःशुल्कको १५ प्रतिशत रकम प्रदेश सरकारबीच र १५ प्रतिशत रकम स्थानीय सरकारबीच आयोगले सिफारिस गरेको आधार र ढाँचा बमोजिम बाँडफाँट हुने व्यवस्था छ। जनसङ्ख्या र जनसाङ्ख्यिक विवरण, क्षेत्रफल, मानव विकास सूचकाङ्क, खर्चको आवश्यकता, राजस्व सङ्कलनमा गरेको प्रयास, पूर्वाधार विकास र विशेष अवस्थालाई आधार लिई आयोगले प्रत्येक पाँच वर्षमा विस्तृत आधार र ढाँचा पुनरावलोकन गरी नेपाल सरकारमा सिफारिस गर्ने व्यवस्था बमोजिम प्रथमपटक सिफारिस गरेको अवधि पाँच वर्ष पूरा भएकाले आर्थिक वर्ष २०८२/८३ देखि आर्थिक वर्ष २०८६/८७ सम्मका लागि पुनरावलोकन गरी सिफारिस गरेको छ।

२. वित्तीय समानीकरण अनुदान

क. सङ्घबाट प्रदेश र स्थानीय सरकारमा हस्तान्तरण हुने वित्तीय समानीकरण अनुदान

आयोगले आर्थिक वर्ष २०८२/८३ का लागि नेपाल सरकारबाट प्रदेश तथा स्थानीय सरकारमा हस्तान्तरण हुने वित्तीय समानीकरण अनुदान सिफारिस गरेको छ। उक्त सिफारिस गर्दा राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग ऐन, २०७४ ले गरेको व्यवस्था बमोजिम मानव विकास सूचकाङ्क, प्रदेश र स्थानीय तहको विकासको अवस्था, आर्थिक सामाजिक विभेदको अवस्था, पूर्वाधार विकासको अवस्था, जनतालाई पुन्याउनुपर्ने सेवा, खर्चको आवश्यकता र राजस्व उठाउन सक्ने क्षमतालाई आधारको रूपमा लिइएको छ। आयोगले सो आर्थिक वर्षका लागि नेपाल सरकारबाट प्रदेश सरकारलाई रु. ६० अर्ब ६६ करोड र स्थानीय सरकारलाई रु. ८८ अर्ब ९६ करोड ८० लाख गरी कुल रु. १ खर्ब ४९ अर्ब ६२ करोड ८० लाख वित्तीय समानीकरण अनुदान हस्तान्तरण गर्न सिफारिस गरेकोमा नेपाल सरकारले सोही बमोजिम बजेट विनियोजन गरेको देखिन्छ।

आयोगले आर्थिक वर्ष २०८१/८२ का लागि नेपाल सरकारबाट प्रदेश सरकारलाई रु. ६० अर्ब र स्थानीय सरकारलाई रु. ८८ अर्ब हस्तान्तरण गर्न सिफारिस गरेकोमा सोही बमोजिम बजेट विनियोजन भए तापनि प्रदेश सरकारलाई विनियोजनको ९१.७६ प्रतिशत र स्थानीय सरकारलाई विनियोजनको ९१.७४ प्रतिशत हस्तान्तरण भएको देखिन्छ। सिफारिस र बजेट विनियोजन बमोजिमको वित्तीय समानीकरण अनुदान हस्तान्तरण नहुँदा प्रदेश र स्थानीय सरकारको बजेट कार्यान्वयन प्रभावित भएको देखिन्छ।

सहसचिव

ख. प्रदेशबाट प्रदेशभित्रका स्थानीय सरकारमा हस्तान्तरण हुने वित्तीय समानीकरण अनुदान

प्रदेश सरकारले नेपाल सरकारबाट प्राप्त अनुदान र आफ्नो स्रोतबाट उठ्ने राजस्वलाई प्रदेश भित्रका स्थानीय सरकारको खर्चको आवश्यकता र राजस्व क्षमताको आधारमा प्रदेश कानून बमोजिम आयोगको सिफारिसमा वित्तीय समानीकरण अनुदान उपलब्ध गराउने कानूनी व्यवस्था बमोजिम आयोगले राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग ऐन, २०७४ को दफा १६ को उपदफा (१) ले तोकेका आधारलाई सूचकका रूपमा लिई आर्थिक वर्ष २०८२/८३ का लागि सबै प्रदेश सरकारलाई वित्तीय समानीकरण अनुदान सिफारिस गरेको छ। सो आर्थिक वर्षका लागि हस्तान्तरण गर्न कोशी प्रदेश सरकारलाई रु. १ अर्ब ५० करोड, मधेश प्रदेश सरकारलाई रु. १ अर्ब १० करोड, बागमती प्रदेश सरकारलाई रु. १ अर्ब ६६ करोड २५ लाख, गण्डकी प्रदेश सरकारलाई रु. १ अर्ब १६ करोड, लुम्बिनी प्रदेश सरकारलाई रु. ९५ करोड, कर्णाली प्रदेश सरकारलाई रु. ९५ करोड र सुदूरपश्चिम प्रदेश सरकारलाई रु. ९० करोड वित्तीय समानीकरण अनुदान सिफारिस गरे बमोजिम सम्बन्धित प्रदेश सरकारबाट विनियोजन भएको देखिन्छ।

आर्थिक वर्ष २०८१/८२ का लागि प्रदेश सरकारले प्रदेश भित्रका स्थानीय सरकारलाई वित्तीय समानीकरण अनुदान हस्तान्तरणका लागि आयोगले सिफारिस गरेकोमा सबै प्रदेश सरकारले सिफारिस बमोजिम विनियोजन गरेको देखिन्छ। हस्तान्तरण तर्फ कोशी, मधेश, बागमती, गण्डकी र सुदूरपश्चिम प्रदेश सरकारले विनियोजन बमोजिम गरेको तर लुम्बिनी तथा कर्णाली प्रदेश सरकारले विनियोजित रकमको क्रमशः ९९.७५ प्रतिशत र ९८.९१ प्रतिशत मात्र हस्तान्तरण गरेको देखिन्छ। लुम्बिनी र कर्णाली प्रदेश सरकारले सिफारिस र विनियोजन बमोजिम वित्तीय समानीकरण अनुदान हस्तान्तरण नगर्नुको वस्तुनिष्ठ आधार र कारण खुलाएको देखिएन।

३. सशर्त अनुदान

राष्ट्रिय नीति तथा कार्यक्रम, मानक र पूर्वाधारको अवस्था अनुसार प्रदेश र स्थानीय सरकारलाई प्रदान गरिने सशर्त अनुदानको सम्बन्धमा अध्ययन अनुसन्धान गरी आधार तयार गर्ने संवैधानिक जिम्मेवारी बमोजिम आयोगले आर्थिक वर्ष २०८२/८३ का लागि नेपाल सरकार र प्रदेश सरकारलाई सशर्त अनुदान हस्तान्तरणको आधार तय गरी सिफारिस गरेको छ। आयोगले अधिल्ला आर्थिक वर्षका लागि नेपाल सरकार र प्रदेश सरकारलाई सशर्त अनुदान हस्तान्तरणका लागि सिफारिस गरेको आधार बमोजिम हस्तान्तरण भए नभएको सम्बन्धमा तथ्याङ्क उपलब्ध नभएकाले विश्लेषण गर्न सकिएन।

सहसचिव

४. आन्तरिक ऋण

नेपालको संविधानमा तीनै तहका सरकारले आन्तरिक ऋण परिचालन गर्न सक्ने व्यवस्था रहेको छ। समष्टिगत आर्थिक सूचकहरूको विश्लेषण गरी संघ, प्रदेश र स्थानीय सरकारले लिन सक्ने आन्तरिक ऋणको सीमा निर्धारण गरी सिफारिस गर्ने संवैधानिक जिम्मेवारी आयोगलाई रहेको छ।

नेपालको समष्टिगत आर्थिक स्थिति, राजस्व र खर्चको अनुमान र बजार सहजता समेतको विश्लेषण गरी नेपाल सरकारले आर्थिक वर्ष २०८२/८३ का लागि अनुमानित कुल गार्हस्थ उत्पादनको ५ प्रतिशतमा नबढ्ने गरी राष्ट्रिय नीति/योजनामा आधारित भई लागत लाभ विश्लेषण (Cost Benefit Analysis) बाट आन्तरिक प्रतिफल दर (Internal Rate of Return-IRR) वा खुद वर्तमान मूल्य (Net Present Value-NPV) उपयुक्त देखिएका आयोजना/परियोजना कार्यान्वयनका साथै राष्ट्रिय गौरवका आयोजना, रुपान्तरणकारी आयोजना र मध्यमकालीन खर्च संरचना अन्तर्गतको पहिलो प्राथमिकता प्राप्त आयोजनाका लागि आन्तरिक ऋण उठाउन सक्ने र उक्त आयोजना/परियोजना कार्यान्वयनका लागि रकम नपुग भएमा प्रदेश र स्थानीय सरकारलाई सिफारिस गरेको आन्तरिक ऋणको सीमा मध्ये प्रदेश र स्थानीय सरकारले उक्त आर्थिक वर्षमा परिचालन नगरेको हदसम्म कुल गार्हस्थ उत्पादनको ०.५ प्रतिशतले नबढ्ने गरी थप आन्तरिक ऋण परिचालन गर्न सक्ने गरी नेपाल सरकारलाई सिफारिस गरिएको छ। सो आर्थिक वर्षका लागि नेपाल सरकारले रु. ३ खर्ब ६२ अर्ब आन्तरिक ऋण परिचालन गर्ने लक्ष्य राखेको देखिन्छ।

आर्थिक वर्ष २०८१/८२ का लागि आयोगले नेपाल सरकारलाई अनुमानित कुल गार्हस्थ उत्पादनको ५ प्रतिशतमा नबढ्ने गरी र प्रदेश र स्थानीय सरकारले उक्त आर्थिक वर्षमा परिचालन नगरेको हदसम्मको कुल गार्हस्थ उत्पादनको ०.५ प्रतिशतले नबढ्ने गरी थप आन्तरिक ऋण परिचालन गर्न सक्ने गरी सिफारिस गरेको थियो। सो आर्थिक वर्षमा नेपाल सरकारले रु. ३ खर्ब ३० अर्ब आन्तरिक ऋण परिचालन गर्ने लक्ष्य राखेकोमा रु. ३ खर्ब २९ अर्ब ९९ करोड ७ लाख परिचालन गरेको देखिन्छ जुन सो आर्थिक वर्षको प्रारम्भिक कुल गार्हस्थ उत्पादन (प्रचलित मुल्यमा) को ५.४० प्रतिशत हुन आउँछ।

प्रदेश सरकार र स्थानीय सरकारले आन्तरिक ऋण परिचालनको संरचनागत र प्रक्रियागत प्रबन्ध पूरा भएको अवस्थामा आर्थिक वर्ष २०८२/८३ मा राजस्व बाँडफाँटबाट प्राप्त हुने रकम र आफ्नो आन्तरिक स्रोतबाट प्राप्त हुने राजस्व रकमको योगफलको १२ प्रतिशतमा नबढ्ने लागत लाभ विश्लेषणबाट अन्तरिक प्रतिफल दर (Internal Rate of Return- IRR) वा खुद वर्तमान मूल्य (Net Present Value-NPV) उपयुक्त देखिएका आयोजना/परियोजना कार्यान्वयनका लागि नेपाल सरकारको स्वीकृतिमा आन्तरिक ऋण उठाउन सक्ने गरी आयोगले सिफारिस गरेको छ। सो

सहसचिव

आर्थिक वर्षका लागि मधेश प्रदेश सरकारले रु. २ अर्ब र गण्डकी प्रदेश सरकारले रु. १ अर्ब ७५ करोड आन्तरिक ऋण परिचालन गर्ने लक्ष्य राखेको देखिन्छ भने अन्य प्रदेश सरकारले आन्तरिक ऋण परिचालन गर्ने लक्ष्य राखेको देखिएन। आर्थिक वर्ष २०८१/८२ को वार्षिक बजेटमा कोशी र गण्डकी प्रदेश सरकारले आयोगले सिफारिस गरेको सीमाभित्र रही आन्तरिक ऋण परिचालन गर्ने लक्ष्य राखे तापनि परिचालन गरेको भने देखिएन।

आर्थिक वर्ष २०८१/८२ मा १६ वटा स्थानीय सरकारले नगर विकास कोषबाट रु. ३७ करोड १९ लाख ३६ हजार आन्तरिक ऋण परिचालन गरेको देखिन्छ। जसमध्ये केही स्थानीय सरकारले वार्षिक बजेटमा आन्तरिक ऋणको अनुमान नगरी, केही स्थानीय सरकारले आयोगले गरेको सिफारिसको सीमाभन्दा बढी र केही स्थानीय सरकारले बजेटमा अनुमान गरेको भन्दा बढी आन्तरिक ऋण परिचालन गरेको देखिन्छ। यसरी आन्तरिक ऋण परिचालन गर्दा कुनैपनि स्थानीय सरकारले नेपाल सरकारको पूर्व स्वीकृति लिएको देखिएन। आन्तरिक ऋण परिचालन गर्दा स्थानीय सरकारहरूले वित्तीय अनुशासनलाई पूर्ण रूपमा पालना गर्नुपर्ने देखिन्छ।

५. सवारी साधन कर

प्रदेश र स्थानीय सरकारको एकल अधिकार क्षेत्रमा रहेको सवारी साधन कर परिचालनको अधिकारलाई व्यवस्थित गर्न अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ ले एकल कर प्रशासनको व्यवस्था गरे बमोजिम आयोगले प्रदेश विभाज्य कोषमा संकलित सवारी साधन कर बाँडफाँटको हिस्सा निर्धारण र सिफारिस गर्दै आएको छ। जनसङ्ख्या र जनसाङ्ख्यिक विवरण, क्षेत्रफल, पूर्वाधार विकासको अवस्था र वनले ढाकेको क्षेत्रफललाई आधार लिई आयोगबाट आर्थिक वर्ष २०८२/८३ का लागि सम्बन्धित प्रदेश सरकारबाट स्थानीय सरकारमा हस्तान्तरण हुने सवारी साधन करको हिस्सा निर्धारण गरी सिफारिस गरिएको छ।

प्रदेश सरकारले सवारी साधन करबाट प्राप्त रकम सम्बन्धित प्रदेश भित्रका स्थानीय सरकारमा मासिक रूपमा बाँडफाँट गर्नुपर्नेमा आर्थिक वर्ष २०८१/८२ मा मधेश र कर्णाली प्रदेश सरकारबाट मासिक रूपमा बाँडफाँट भएको देखिएन। साथै, सबै प्रदेश सरकारले असार महिनाको अन्त्य तिर सङ्कलन भएको सवारी साधन कर सोही आर्थिक वर्षभित्र बाँडफाँट गरी हिसाब मिलान गरेको देखिएन।

६. प्राकृतिक स्रोत

अन्तर-सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ बमोजिम प्राकृतिक स्रोतबाट सङ्कलित रोयल्टी सङ्घ, सम्बन्धित प्रदेश र सम्बन्धित स्थानीय सरकारलाई क्रमशः ५०, २५ र २५ प्रतिशत

सहसचिव

हस्तान्तरण हुने र नेपाल सरकारले राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोगको सिफारिसमा प्राकृतिक स्रोतको उपयोगबाट प्रभावित हुने सम्बन्धित प्रदेश तथा स्थानीय सरकारलाई प्रभावित भएको अनुपातमा समन्यायिक रूपमा प्राकृतिक स्रोतको रोयल्टी बाँडफाँट तथा वितरण गर्ने व्यवस्था रहेको छ। सोही अनुरूप प्राकृतिक स्रोतको भौगोलिक अवस्थिति, प्रभावित क्षेत्रफल, प्रभावित जनसङ्ख्या र प्राकृतिक स्रोतको दिगो व्यवस्थापनमा सहभागिताका आधारमा आर्थिक वर्ष २०८२/८३ का लागि पर्वतारोहण, विद्युत, वन, खानी तथा खनिज र रेडियो फ्रिक्वेन्सीबाट सङ्कलन भएको रोयल्टी रकम सम्बन्धित प्रदेश र सम्बन्धित स्थानीय सरकारलाई बाँडफाँट गर्न रोयल्टी बाँडफाँटका हिस्सा निर्धारण गरी नेपाल सरकारलाई सिफारिस गरिएको छ।

पर्वतारोहण, विद्युत, वन र खानी तथा खनिजबाट प्राप्त रोयल्टी सङ्घीय विभाज्य कोषमा जम्मा गरी सङ्घीय इकाइबीच बाँडफाँट हुँदै आएको छ भने आयोगले सिफारिस गरे तापनि दूरसञ्चार सेवाको रेडियो फ्रिक्वेन्सीबाट प्राप्त रोयल्टी सङ्घीय विभाज्य कोषमा जम्मा भएको देखिएन।

आर्थिक वर्ष २०८०/८१ मा प्राकृतिक स्रोतबाट कुल रोयल्टी रु. ६ अर्ब ३० करोड ४५ लाख ५६ हजार सङ्कलन भएको देखिन्छ। जसमध्ये विद्युतबाट ५४.६३ प्रतिशत, वनबाट २२.६० प्रतिशत (संरक्षित क्षेत्रबाट १०.७७ प्रतिशत र राष्ट्रिय वनबाट ११.८३ प्रतिशत), पर्वतारोहणबाट १२.२२ प्रतिशत र खानी तथा खनिजबाट १०.५५ प्रतिशत रोयल्टी सङ्कलन भएको देखिन्छ।

सो आर्थिक वर्षमा सङ्कलित रोयल्टी रकमबाट सबैभन्दा बढी बागमती प्रदेश सरकारले रु. ५६ करोड ८३ लाख ६९ हजार र सबैभन्दा कम कर्णाली प्रदेश सरकारले रु. २ करोड ४९ लाख ९९ हजार प्राप्त गरेको देखिन्छ। प्रदेश सरकारले प्राकृतिक स्रोतबाट प्राप्त गरेको स्रोतगत रोयल्टीको विश्लेषण गर्दा सबैभन्दा बढी कोशी प्रदेश सरकारले पर्वतारोहणबाट (४७.२९ प्रतिशत), मधेश प्रदेश सरकारले वन क्षेत्रबाट (१०० प्रतिशत), बागमती र गण्डकी प्रदेश सरकारले जलविद्युतबाट (क्रमशः ७१.०२ प्रतिशत र ८२.७८ प्रतिशत), लुम्बिनी प्रदेश सरकारले खानी तथा खनिजबाट (५१.८१ प्रतिशत) र कर्णाली तथा सुदूरपश्चिम प्रदेश सरकारले वन क्षेत्रबाट (क्रमशः ९४.१७ प्रतिशत र ५१.३३ प्रतिशत) रोयल्टीको हिस्सा प्राप्त गरेको देखिन्छ।

सो आर्थिक वर्षमा स्थानीय सरकारबीच बाँडफाँट भएको रोयल्टीको विश्लेषण गर्दा पर्वतारोहणबाट १०८ स्थानीय तह, विद्युतबाट १४८ स्थानीय तह, वनबाट ७४६ स्थानीय तह र खानी तथा खनिजबाट ४८ स्थानीय तहले रोयल्टी प्राप्त गरेको देखिन्छ। कुनैपनि प्राकृतिक स्रोतका शीर्षकबाट रोयल्टी रकम प्राप्त नगर्ने स्थानीय तहको सङ्ख्या पाँच रहेको देखिन्छ।

अन्तर-सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ को दफा ७ सँग सम्बन्धित अनुसूची-४ बमोजिम प्राकृतिक स्रोतबाट प्राप्त रोयल्टीको तीनै तहका सरकारबीच बाँडफाँट हुने अनुपात आयोगको

६

सहसचिव

सिफारिसमा प्रत्येक पाँच वर्षमा नेपाल सरकारले पुनरावलोकन गरी नेपाल राजपत्रमा प्रकाशन गर्नसक्नेछ भन्ने प्रावधान अनुसार आयोगबाट मिति २०८१ फाल्गुन २ गते नेपाल सरकारलाई सिफारिस गरिएकोमा सो बमोजिम पुनरावलोकन भई नेपाल राजपत्रमा प्रकाशन भएको पाइएन।

अन्तर-सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ को दफा ७ अनुसार सङ्घीय विभाज्य कोषमा रहेको प्राकृतिक स्रोतबाट प्राप्त रोयल्टीको बाँडफाँट वार्षिक रूपमा गर्ने व्यवस्था रहेकोमा नेपाल सरकारले जुन आर्थिक वर्षमा सङ्कलन भएको हो सोही आर्थिक वर्षमा सम्बन्धित प्रदेश तथा स्थानीय सरकारको सञ्चित कोषमा जम्मा गरेको देखिँदैन।

आयोगले प्राकृतिक स्रोतको परियोजनागत रूपमा हिस्सा बाँडफाँटको सिफारिस गरेको तर सिफारिस बमोजिम वितरणको परियोजनागत विस्तृत विवरण नेपाल सरकारबाट आयोगमा उपलब्ध हुन नसकेको हुँदा प्राकृतिक स्रोतको रोयल्टी बाँडफाँटको हिस्सा कार्यान्वयनको अवस्था विश्लेषण गर्न सकिँएन।

प्राकृतिक स्रोतको परिचालनका लागि तीन तहका सरकारबीच लगानी तथा प्रतिफलको हिस्सा निर्धारण र प्राप्त हुने रोयल्टी बाँडफाँटका साथै प्राकृतिक स्रोतको बाँडफाँट सम्बन्धी विषयमा उत्पन्न सक्ने सम्भावित विवाद निवारण र सोसँग सम्बन्धित वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन सम्बन्धमा प्राकृतिक स्रोतको परिचालन सम्बन्धी एकीकृत कानूनको अभाव रहेकाले यथाशीघ्र निर्माण गर्नुपर्ने देखिन्छ।

समग्रमा, आयोगको सिफारिस तथा सुझाव कार्यान्वयनको अवस्थाको विश्लेषण गर्दा अधिकांश सिफारिसहरू कार्यान्वयन भएको देखिएको छ भने सुझावहरूको हकमा न्यून कार्यान्वयन भएको देखिएको छ। विगतदेखिको अन्तर सरकारी वित्त हस्तान्तरणको विश्लेषणबाट आयोगका सिफारिस तथा सुझाव प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्न सङ्घीय इकाइहरूले थप प्रयास गर्न आवश्यक देखिएको छ, जसले नेपालको संविधानले परिकल्पना गरेको वित्तीय सङ्घीयताको सवलीकरणमा योगदान पुऱ्याउनेछ।

(किशव राज ढकाल)

सहसचिव / प्रवक्ता

राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग

मिति: २०८२ असोज ३० गते

सहसचिव